

تأثیر فضای مجازی بر رضایت زناشویی زوجین (رضایت جنسی)

محدثه فضیلتی^۱

چکیده

پایداری خانواده و رضایت زناشویی پیش از ازدواج آغاز می شود؛ دو محور اساسی آن توانمندی های شناختی و مهارت در انتخاب همسر است. در اسلام نهاد خانواده تقدس دارد. خانواده موفق خانواده ایی است که آگاه باشد و به مسائل روز مانند فضای مجازی آشنایی داشته باشد و توانمند باشند.

فضای مجازی با امکانات گسترده ارتباطی و دسترسی نامحدود به اطلاعات، هم می تواند به تقویت صمیمیت و رضایت جنسی زوجین کمک کند و هم تهدیدی جدی برای این روابط باشد. از یک سو، فضای مجازی می تواند بستری برای افزایش شناخت متقابل، ابراز احساسات و کشف علایق مشترک باشد اما از سوی دیگر، استفاده بی رویه و نادرست از آن، مشکلات عدیده ای از جمله خیانت های مجازی، کاهش تعاملات رو در رو و مقایسه های ناسالم را به وجود بیاورد.

تأثیر فضای مجازی بر میزان رضایت زناشویی به روابط جنسی زوجین مورد بحث و بررسی است؛ این بررسی در دو بعد تأثیرات منفی و مثبت فضای مجازی بر روابط جنسی زوجین صورت گرفته است که از جمله تأثیرات مثبت آن به افزایش آگاهی، افزایش ارتباط بخصوص در زمان دوری و فاصله، پیوند عاطفی، افزایش اطلاعات و آگاهی در جهت بهبود روابط و افزایش آگاهی در مواجهه با تمایلات و ناسازگاری ها اشاره کرد. در ادامه تأثیرات منفی عبارت اند از تنوع طلبی، روابط بی حد و مرز، مقایسه با دیگران، خیانت های مجازی و عدم پابندی به تعهدات اخلاقی، ایجاد حسادت، ایجاد اختلاف و تنش.

کلیدواژه ها: خانواده، فضای مجازی، رضایت جنسی، رضایت زناشویی

^۱ طلبه سطح ۲، حوزه علمیه خاوران، راه زینب سلام الله علیها. seiede@gmail.com

۱- مقدمه

روابط اجتماعی هسته اصلی جامعه محسوب می‌شود که موجب می‌گردد اکثر جامعه با گسترش پیوندهای خودکنش‌های خود را در جامعه تسهیل نمایند علاوه بر جامعه سطح کلان، اجتماعی کوچک‌تر با عنوان اجتماع شبکه‌ای مطرح می‌گردد که شبکه روابط غیر رسمی افراد است.

فضای مجازی به خودی خود نه خوب است و نه بد، اما نحوه استفاده از آن سرنوشت رابطه زوجین را تعیین میکند. این فضا هم میتواند مانند یک مهمان ناخوانده حریم خصوصی را ویران کند، هم به عنوان یک ابزار کمکی برای تحکیم رابطه عمل نماید. کلید مدیریت این ارتباط، آگاهی از خطرات، تعیین مرزهای مشخص و اولویت دادن به «واقعیت» به جای «مجاز» است و بخصوص داشتن مهارت درست از فضای مجازی.

فضای مجازی با ایجاد حواس پرتی؛ اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی یا بازی‌های آنلاین، زمان و انرژی زوجین برای گفتگوی رودررو، درک متقابل و صمیمیت عاطفی را کاهش میدهد. این مسئله به تدریج به سردی رابطه و احساس تنهایی حتی در کنار هم بودن منجر می‌شود.

محتوای نمایشی فضای مجازی؛ تصاویر اغراق شده از روابط ایده‌آل در اینستاگرام یا فیلم‌های پورنوگرافی (که در دین اسلام حکم تماشای آن، حرام است و جای بحثی نیست) باعث میشود زوجین همسر خود را با معیارهای غیرواقعی مقایسه کنند. این مقایسه‌ها به نارضایتی جنسی، کاهش اعتماد به نفس و تعارضات زناشویی دامن می‌زنند.

امکان برقراری رابطه‌های پنهانی از طریق چت، پیامرسانی یا بازی‌های گروهی بدون نیاز به تماس فیزیکی، مرزهای وفاداری را محو میکند. حتی اگر این ارتباطات به رابطه جنسی واقعی ختم نشود، به خیانت عاطفی و شکاف بین زوجین می‌انجامد. عادی سازی اشتراک گذاری جزئیات زندگی خصوصی در فضای مجازی؛ انتشار عکس‌های شخصی یا بحث‌های زناشویی حریم امن رابطه را از بین می‌برد و زوجین را در معرض قضاوت یا دخالت دیگران قرار می‌دهد. تأثیرات مثبت مدیریت شده از سوی دیگر، فضای مجازی در صورت استفاده آگاهانه میتواند به تقویت رابطه کمک کند؛

حفظ ارتباط زوجین در شرایط دوری یا ازدواج‌های طولانی مدت، دسترسی به منابع آموزشی برای بهبود رابطه جنسی برای مثال: برای حل تعارضات از مشاوران آنلاین برای حل مشکلات زناشویی، تضعیف مدیریت شهوت. مصرف محتوای جنسی نامتعارف در فضای مجازی مانند

پورنوگرافی میتواند سلیقه های جنسی را تحریف کند، میل جنسی به همسر را کاهش دهد و حتی به اختلالات عملکردی مانند ناتوانی جنسی منجر می شود. کاهش گفتگوی سازنده وابستگی به فضای مجازی، فرصت حل اختلافات را از زوجین می گیرد. بسیاری ترجیح می دهند به جای گفتگوی مستقیم، به سرگرمی های آنلاین پناه ببرند که این رفتار، مشکلات را انباشته میکند و خانواده دچار آسیب می شود.

۲-پیشینه

از قرآن کریم و بررسی دقیق روایات معصومان علیهم السلام به دست می آید که برخی دیدگاه ها ازدواج را امری زمینی و جنسی می دانستند که با تکامل، معنویت و خدایی شدن ارتباطی ندارد. این تصور، (ازدواج نکرده ها)^۱ را به جایی کشانده بود که ترک ازدواج کردند. این پدیده همزمان با پیدایش اسلام و از زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) شکل گرفت. با قاطعیت میتوان گفت: با ظهور اسلام در سرزمین جاهلیت، ورود دین به زندگی مردم، الگوی جدیدی از دینداری شکل گرفت که ایمان را به معنای پرهیز از هر گونه لذت می دانست و لذتجویی را نقصی در دین و ایمان.

اما برخلاف این دیدگاه، اسلام، خانواده را نه یک امر پست زمینی و نه یک امر جایز ساده، بلکه امری مقدس و آسمانی می داند و برای آن اهمیت قائل است. اهمیت خانواده نشان از جایگاه والای آن نزد اسلام دارد. در روایات هم آمده، محبوب ترین نهاد نزد خداوند، خانواده است؛ در روایات دیگر هم ازدواج، به عنوان سنت پیامبران (صلی الله علیه و آله و سلم) ذکر شده. فراتر از رهنمود های پیشین، در روایات تاکید شده، ارزش عبادت افراد متاهل بیشتر از افراد مجرد است.

همه ی این امور، نشان دهنده قداست و ارزش الهی خانواده در اسلام است. مهم این است که این ارزش باید توسط افراد (زوجین) درک شود تا تاثیر خود را در زندگی زناشویی بگذارد.^۲

هنگامی که همسران با دید تقدس به خانواده نگاه کنند، آن را تنها پیوند دو انسان نمی دانند؛ از این رو حرمت بیشتری برایش قائل می شوند و از آسیب دیدن آن و یا آسیب رساندن به آن

^۱ اسلام و جامعه شناسی خانواده، ص ۱۷۲

^۲ ترک ازدواج، النهایه، جلد ۱، ص ۹۴

جلوگیری می کنند. در زندگی مسائل مختلفی پیش می آیند که زمینه را برای آسیب دیدن خانواده فراهم می کنند؛ یکی از عواملی که میتواند خانواده را دچار آسیب کند: استفاده نادرست از فضای مجازی است. در رابطه با تاثیر فضای مجازی بر روابط زوجین کتاب های گوناگونی وجود دارد؛ کتاب تاثیر فضای مجازی در اختلاف زوجین^۱، کتاب تاثیر شبکه های مجازی و ماهواره ایی بر روابط زناشویی و اختلافات ناشی از آن^۲، کتاب خانواده فناورانه^۳، کتاب مجازی علیه همسران^۴ و کتاب های دیگر.

۳- مفهوم شناسی

۳-۱ - فضای مجازی

برخی فضای مجازی را مترادف با اینترنت دانستند و برخی آن را فضای سایبر که در اصل از دو واژه سایبر و اسپیس گرفته شده است^۵.

با توجه به معیارهای بین المللی میتوان این گونه گفت که فضای مجازی فضایی قابل درک است که به صورت مجازی برای انسان ساخته شده است تا بتوان به وسیله آن سطح ارتباطات و اطلاعات به طوری بالا برده شود که دیگر مرز و جابه جایی معنایی نداشته باشد. از حیث فضای مجازی به مجموعه محیط هایی در بستر اینترنت گفته میشود که اشخاص با یکدیگر ارتباط میگیرند.

فضای مجازی به طور کلی به هر محیط مبتنی بر اینترنت که به کاربران امکانات تعاملی و ارتباطی فراهم می کند، اطلاق می شود. این اصطلاح در دهه های اخیر برای اشاره به وبسایت ها، شبکه های اجتماعی، انجمن های آنلاین، بازی های ویدئویی آنلاین، و سایر اپلیکیشن ها سرویس های مبتنی بر اینترنت استفاده می شود. فرآیند شکل گیری فضای مجازی با ظهور اینترنت در دهه ۱۹۶۰ آغاز شد و توسعه سریع آن در دهه های بعدی به دنبال آمد. از آن زمان

^۱ نادری، فاطمه، قم، امتداد حکمت، ۱۴۰۱

^۲ محمدی فشارکی، رحمت الله، دفتر تبلیغات اسلامی اصفهان ۱۴۰۰

^۳ کافی دکتر مجید، هاشمی، سیده شعاع، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه ۱۳۹۹

^۴ غدیری، محمدحسین، مهرستان، ۱۴۰۱

^۵ جهانگیر، عیسی؛ شیعه در فضای سایبر رویکرد اجتماعی، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۹۰،

تاکنون، فضای مجازی به سرعت رشد کرده و به یکی از مهمترین محیط‌های فرهنگی، اجتماعی، و اقتصادی جامعه تبدیل شده است.

۲-۳- تعریف زوج

به معنای جفت است؛ به هردو قرین از مذکر و مونث که ازدواج یافته اند گفته میشود زوج^۱.

زوج و «زوجیت» از مفاهیم مهم قرآنی اند واژه «زوج» به معنای جفت در مقابل طاق و تک، در وضع اولیه اش، به معنای قرین، همراه و همنشین است. به دو موجودی که در کنار یکدیگر قرار گیرند و بر اساس برنامه ای معین، هدفی مخصوص داشته باشند، زوج گفته می شود. به این معنا «زوجیت» نوعی رابطه میان دو چیز است، به گونه ای که وجود یکی بدون دیگری موجب اختلال در کارکرد اصلی و مورد انتظار است.

در این جا مراد از زوجین زن و مردی هستند که به واسطه ی نکاح و ازدواج به یکدیگر متعهد شده اند و نکاح نیز همان حق همخوابگی است و مجازاً به عقد ازدواج اطلاق می گردد. این به جهت علاقه سببیتی است که بین عقد خاص با حصول این حق وجود دارد.

خداوند متعال می فرماید: وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ^۲

در آیه ی دیگر خداوند می فرماید: هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا^۳ او کسی است که شما را از یک ماهیت آفرید و همسرش را از آن قرار داد، تا بدان وسیله آرامش یابد.

۳-۳- رضایت زناشویی:

عوامل متعددی در رضایت زناشویی دخیل هستند؛ مهم ترین آن: مودت و رحمت، خوش اخلاقی، واکنش مناسب به خوبی و بدی همسر، توانمندی درک احسان همسر، روش سپاس گزاری (از خداوند متعال) و تقویت ایمان است.

^۱ قاموس قرآن، برگرفته از مقاله زوج، ج ۳، ص ۱۸۵

^۲ روم: ۲۱

^۳ اعراف: ۱۸۹

در حالی که یک یا هر دو نفر از زوجین به ایجاد و درگیری عاطفی در فضای مجازی مبتلا شده اند.

این مساله با رسوخ ارزش‌های غرب در گستردگی ارتباطات خارج از خانواده و ایجاد خلل در هویت فردی افراد به عنوان انسانی متعهد ارتباط مستقیم دارد^۱. علاوه بر این مساله، افزایش مصرف اینترنت در بین زوجین و اعتیاد به بازدید از پست‌ها و ارائه نظر در خصوص مسائل مختلف، صرف زمان مشترک را کاهش داده و عملاً منجر به عدم تعامل مناسب برای رفع کدورت‌های احتمالی یا برنامه ریزی برای آینده شده و فضای بین زوجین را خدشه دار می‌کند.

این عوامل نهایتاً رفته رفته به جدایی زوجین (طلاق) می‌انجامد و یا ممکن است زوجین عملاً بدون حضور عاطفی فرد مقابل و حتی عدم مشارکت در امور زندگی، صرفاً زیر یک سقف باقی می‌مانند (طلاق عاطفی). طبیعتاً این وضعیت صدمات جدی در حوزه تربیتی کودکان به همراه دارد.

۹- فضای مجازی بستر مناسب خیانت

علل ایجاد بستر نا امن استفاده نادرست از فضای مجازی است.

۹-۱- دسترسی آسان به افراد جدید:

فضای مجازی امکان برقراری ارتباط با افراد بسیار زیادی را در هر زمان و مکان فراهم می‌کند. این دسترسی آسان، فرصت‌های جدیدی برای ایجاد ارتباطات عاطفی فراتر از رابطه زوجین ایجاد می‌کند.

۹-۲- ایجاد هویت‌های مجازی:

بسیاری از افراد در فضای مجازی هویت‌های مجازی از خود ارائه می‌دهند که لزوماً با واقعیت زندگی آن‌ها همخوانی ندارد. این هویت‌های ایده‌آل می‌توانند جذابیت بیشتری برای دیگران

^۱ اسکافی نوغانی، مریم؛ ساروخانی، ترکمان، ۱۳۹۴، اثر شبکه‌های اجتماعی بر طلاق عاطفی، مشهد. مجله علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد
گنجی، محمد؛ نیازی؛ ملک پور، محسن؛ شهرکی، علیرضا؛ ۱۳۹۴؛ بررسی تأثیر اعتیاد به فناوری‌های نوین ارتباطی (اینترنت و ماهواره) بر از هم‌گسیختگی خانوادگی، شهرکرد. / منادی، علیرضا؛ فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی ۱۳۸۵، جامعه‌شناسی خانواده، نشر دانش

داشته باشند و به ایجاد روابط کاذب منجر شوند در حالی که این هویت ها غیرواقعی هستند؛ تصاویر و یا محتوایی که در فضای مجازی منتشر می شود اکثرا جنبه نمایشی دارد.

۳-۹-عدم نیاز به تعاملات رو در رو:

در فضای مجازی، افراد می توانند بدون نیاز به تعاملات رو در رو و مواجهه با عواقب واقعی، ارتباطات عاطفی برقرار کنند. این امر باعث می شود که خیانت در فضای مجازی نسبت به خیانت در دنیای واقعی راحت تر به نظر برسد.

۴-۹-محرمانه بودن ارتباطات:

بسیاری از ارتباطات در فضای مجازی به صورت خصوصی و محرمانه انجام می شود (صفحه شخصی) که این امر امکان پنهان کاری و خیانت را راحت تر می کند.

۵-۹-کاهش تعهد به رابطه:

فضای مجازی با ارائه گزینه های متعدد و جذاب محتوا های بی حد و مرز می تواند باعث کاهش تعهد افراد به رابطه فعلی شود.

۱۰-نتیجه گیری:

فضای مجازی به عنوان پدیده ای نوظهور، تأثیرات شگرفی بر ابعاد مختلف زندگی انسان از جمله روابط زوجین گذاشته است. این فضا با ارائه امکانات گسترده ارتباطی و دسترسی به محتوای نامحدود، بر روابط جنسی زوجین نیز تأثیرگذار بوده است.

از یک سو، فضای مجازی می تواند به عنوان ابزاری برای تقویت صمیمیت و ارتباط بین زوجین مورد استفاده قرار گیرد؛ اشتراک گذاری تجربیات، ابراز احساسات و کشف علایق مشترک در فضای مجازی می تواند به افزایش صمیمیت و رضایت جنسی منجر شود.

از سوی دیگر، استفاده بیش از حد و بخصوص استفاده نادرست از فضای مجازی و دسترسی آسان به محتوای جنسی نامناسب علاوه بر اینکه از لحاظ شرعی اشکال دارد (حرام است)،

می‌تواند به روابط جنسی زوجین آسیب برساند. مقایسه خود با دیگران، ایجاد انتظارات غیر واقعی، کاهش تعاملات رو در رو و خیانت‌های مجازی از جمله مشکلاتی هستند که ممکن است در اثر استفاده نادرست از فضای مجازی در روابط جنسی زوجین رخ دهند. بخصوص ارتباطات پنهانی در بستر شبکه‌های اجتماعی موجب کم شدن دلبستگی به همسر میشود. از بین رفتن تعهدات اخلاقی، موجب دلسردی، کمرنگ شدن محبت و تعهدات دوطرفه شده و گاهی به طلاق عاطفی و بلکه به جدایی می‌انجامد. پس بستر فضای مجازی میتواند هم مفید فایده باشد و هم مضر؛ به طریقه استفاده همسران، از آن بستگی دارد.

فهرست منابع:

فهرست کتاب‌ها:

۱. قرآن کریم

۲. پاینده، ابوالقاسم، **نهج الفصاحه**، تهران: انتشارات دنیای دانش، چاپ چهارم، ۱۳۸۲هـ.ش
۳. فقیهی، مهدی، **تربیت جنسی**، قم: انتشارات دارالحدیث، س ۱۳۹۹، چاپ نهم
۴. **نهج البلاغه**، جلد ۱، نامه ۳۱، /خطبه ۸۰ انتشارات دارالهجره، قم، سال انتشار ۱۳۹۸، چاپ چهارم
۵. علامه مجلسی، **بحار النوار**، جلد ۱۱۰، موسسه الوفا بیروت-لبنان، ج ۷۶، ص ۱۱۵ / بحار الانوار، ج ۷۷، ص ۱۴۸، ج ۶۷
۶. محدث نوری، **مستدرک الوسائل**، انتشارات موسسه آل البيت عليهم لاحيا التراث سال، جلد ۱۸، ج ۱۳، ص ۴۸
۷. **بحار الانوار**، قم، سال انتشار ۱۳۸۹، جلد ۴۳، ص ۱۳۴ بحار الانوار ج ۷۴، ص ۱۴، ج ۲.
۸. **قرآن کریم**، سوره مریم آیه ۹۶، سوره روم آیه ۲۱، سوره مومنون آیه ۸، سوره معارج آیه ۳۲، سوره نسا آیه ۲۱، سوره روم آیه ۲۱، سوره نسا آیه ۲۸ و ۱۹
۹. غفاری، محمدجواد، **من لایحضر الفقیه**، جلد سه، ص ۴۰۹، سال انتشار ۱۳۹۵، ج ۴، ص ۳۵۷

۱۰. اسدی، زهرا، کولیوند، رضوان، غزلی، سمیه، رضایت زناشویی زوجین، انتشارات فرزنانگان، سال انتشار ۱۳۹۶

۱۱. برازش، علی رضا، تفسیر اهل بیت علیهم السلام، تهران، امیرکبیر، ج ۳، ص ۹۸، سال انتشار ۱۳۹۴

۱۲. دکتر، پسندیده، عباس، رضایت زناشویی، ناشر دارالحديث، سال انتشار ۱۴۰۰

۱۳. الشیخ ابو محمد الحسن الحرانی، تحت العقول عن آل الرسول (صلی الله علیه وآله)، ص ۲۶۲، ص ۴۵، موسسه النشر اسلامی، سال انتشار ۱۳۸۰

۱۴. متقی، علی بن حسام الدین، کنز العمال، دارالکتب العلمیه، بیروت-لبنان، ج ۳، ص ۵۱۹، ح ۷۶۹۷، سال انتشار ۱۴۱۹ هـ، ۱۹۹۸ م / کنز العمال، ج ۶، ص ۶۴۰، ح ۱۷۱۷۵

۱۵. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۰۷، نشر بیروت، دارالتعارف للمطبوعات، سال انتشار ۱۳۷۲

۱۶. ابن قلانسی، حمزه بن اسد، تاریخ دمشق، ج ۳۶، ص ۱۲۴؛ دار حسان (دمشق-سوریه)، ۱۴۰۳ ق، ۱۹۸۳ م

۱۷. مجموعه من المحققین باشراف الشیخ شعیب الارناؤوط، سیر اعلام النبلاء، ج ۱۸، ص ۲۵۹، ۱۹۸۸ م

فهرست مقالات

۱. گردآوردندگان: بکائی، مرجان، محمد طهرانی، حسن، فضای مجازی و بایدها و نبایدهای آن در روابط زوجین، سال انتشار ۱۳۹۹

۲. شجاعی جشوقانی، ریحانه، شناسایی و مقایسه آسیب های برآمده از فضای مجازی در روابط زوجین و همکاران سال انتشار ۱۴۰۰، مجله علمی-پژوهشی

۳. شیرازی، احمد امین، **فضای مجازی**، آیین بلاغت، تهران، ناشر شیرازی، سال انتشار ۱۳۷۳، ص ۲۷۵.

۴. عالیہ شکر بیگی، جلال قراگوزلو، رقیه بهاری، **مضرات فضای مجازی؛ بررسی تأثیر استفاده از فضای مجازی در ایجاد خشونت بین زوجین**، ۱۳۹۶

۵. ملکوتی نیا، الگوی دینی ازدواج؛ رضایت زناشویی، سال انتشار: ۱۳۹۸؛ شماره ۲۴۷

۶. **مطالعات فضای مجازی** آدرس اینترنتی: <http://cssms.ac.ir>